

The development of the prosodic component of speech of preschool children by vocal therapy techniques¹

H.B. Bohrova

University of Management in Education of NAPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Article info

Received 11.12.2016

Accepted 16.04.2017

University of Management in
Education of NAPS of
Ukraine, Kyiv, Ukraine

Tel.: +38 093-084-59-22

E-mail:
K.Bogrova@yandex.ru

Bohrova, H.B. (2017). The development of the prosodic component of speech of preschool children by vocal therapy techniques. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, 20 (2), 40–48.

In this article substantiated are the methodological and theoretical-empirical aspects of the development of the prosodic component of speech of preschool children with the help of vocal therapy techniques. The analysis of the overall complex structure of the use of vocal therapy in human life allowed to identify psychological, psycholinguistic, medical, physiological, psychological and pedagogical aspects.

The author highlights the relationship between the prosodic component of speech and the individual psychological characteristics of preschool children. Particular attention is paid to the development of a scheme for the development of the prosodic component of speech by means of vocal therapy, which consists of three blocks: two diagnostic and one developing, that causes a change in the prosodic components of the speech of preschool children. The author's method of vocal therapy is described in the article, which is characterized by a special impact on the development of the prosodic component of speech of preschool children, and which takes into account their individual psychological characteristics. The latter, in their turn, are manifested at three levels: emotional (lowering the level of anxiety), personal (increasing self-esteem, improvement of self-regulation of manifestations of temperament properties) and communicative (improving group interaction). The author substantiates the technology for implementing the program, which contains a set of organizational activities, operations and techniques aimed at achieving the stated goal, i.e.: software complexes, their content and components, the specific nature of the selection of material for the software, the organization of vocal therapy sessions, technical and hygienic requirements related to the application of vocal therapy.

Key words: vocal therapy techniques, prosodic speech component, individual psychological characteristics, methods, development, preschoolers, vocal and psychological techniques.

¹ В статті представлено результати дослідження в межах комплексної науково-дослідної теми кафедри психології управління ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України «Психолого-педагогічна підготовка конкурентоздатного фахівця в умовах післядипломної педагогічної освіти» (державний реєстраційний номер РК № 0115U002061 від 01.09.2015) та науково-дослідних тем кафедри психології ПВНЗ «Макіївський економіко-гуманітарний інститут» (м. Краматорськ) «Психологічні особливості особистості в умовах трансформації суспільства» (державний реєстраційний номер 0111U002582 від 01.09.2010 р.) і «Сучасні психологічні технології в інноваційному розвитку освіти» (державний реєстраційний номер 0114U00385809 від 01.09.2014 р.), а також пов'язане з виконанням наукового гранту українсько-канадських досліджень від Canadian Institute of Ukrainian Studies (CIUS) за темою «The formation of the youth's ethnic identity under Russian-Ukrainian bilingualism» (2016-2017pp.).

Методологічні та теоретико-емпіричні аспекти розвитку просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії

Х.Б. Богрова

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ, Україна

У статті обґрунтовані методологічні та теоретико-емпіричні аспекти розвитку просодичного компоненту мовлення дошкільників за допомогою технік вокалотерапії. Розглянута загальна комплексна структура використання вокалотерапії в життєдіяльності людини. Освітлений взаємозв'язок просодичного компоненту мовлення з індивідуально-психологічними особливостями. Представлена авторська методика вокалотерапії, що має специфіку впливу щодо розвитку просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей, що проявляються на трьох рівнях: емоційному (зниження рівня тривожності), особистісному (підвищення самооцінки, покращення саморегуляції проявів властивостей темпераменту), комунікативному (поліпшення групової взаємодії).

Ключові слова: вокалотерапія, просодичний компонент мовлення, індивідуально-психологічні особливості, методика, розвиток, дошкільники, вокально-психологічні техніки.

Вступ

З огляду на все різноманіття зростаючого проблемного мовленнєвого поля в сучасних умовах дитячих дошкільних навчальних закладів, виникає гостра потреба в доступному для дітей, універсальному і ефективному способі розвитку просодичного компоненту мовлення як основи успішної самопрезентації особистості дошкільника. Так як первородною по відношенню до мовлення виступає вокалізація, будучи опосередкованою формою взаємодії людини зі світом [2, 3], то висунутому критерію повністю відповідає вокалотерапія як безпечний, цікавий і багатофункціональний метод розвитку просодичного компоненту мовлення, що благотворно впливає на мовлення в цілому, а отже стає засобом його психічного розвитку і взаємодії зі світом [2, 13].

Метод вокалотерапії вивчали І.В. Волженцева, В.М. Драганчук, Н.І. Єрьоміна, Л.Н. Логінова, З. Матійова, В.І. Петрушин, Г.І. Побережна, А.Я. Ростовський, Б.М. Теплов, С.В. Шушарджан та ін.

Мета статті

розкрити методологічні та теоретико-емпіричні аспекти розвитку просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії.

Теоретичні засади дослідження

Експериментальне дослідження просодичного компоненту мовлення у дітей дошкільного віку показало необхідність його розвитку, так як повноцінне оволодіння рідною мовою в дошкільному віці –

необхідна умова вирішення завдань розумового, естетичного й духовно-морального виховання дитини.

Саме вокалотерапія, яка має комплекс засобів музичної виразності, може впливатиме на просодичний компонент мовлення через правильну організацію мовленнєвого дихання, темпо-ритмічну організацію, інтонацію та інші параметри. Теоретичний аналіз застосування вокалотерапії показав, що вона може бути використана в життєдіяльності людини з метою поліпшення різних аспектів функціонування систем організму людини.

Розглянемо загальну комплексну структуру використання вокалотерапії на людину, яка включає психологічний, психолінгвістичний, медичний, фізіологічний та психолого-педагогічний аспекти (рис. 1).

Так, *психологічний аспект* ефективності використання вокалотерапії розкривається в питаннях набування навичок міжособистісної комунікації (поліпшення взаємини у групі, міжособистісних стосунків, корекція антисоціальних моделей поведінки); емоційної сфери (подолання тривожності, підвищеної агресивності, невротичних розладів); в дослідженні індивідуально-особистісних особливостей (розвиток особистісного потенціалу, властивостей темпераменту, здібностей до самопізнання і самореалізації); адаптаційного напрямку (активізування пристосувальних функцій, перемикання, інтенсивність реагування); мовленнєвої сфери (оволодіння власним голосом, виразне вимовляння, емоційна побудова звукової сторони мовлення) (Л.С.Брусилівський, Н.І.Єрьоміна, Т.В.Вимекаєва, В.М.Елькін, С.В.Шушарджан).

В рамках *психолінгвістичного аспекту* досліджень описані можливості вокалотерапії у разі виникнення

мовленнево-діяльнісних проблем (що характерно при оволодінні внутрішньо- та зовнішньомовленневими навичками у дитини), розвитку імпресивного мовлення (при аудіюванні діти краще сприймають й розуміють зміст текстів, або зверненого до них мовлення в спілкуванні), висловлюванні думок словами, читанні (спів допомагає зрозуміти ритмічну будову мови) (Л.О.Калмикова).

Також вокалотерапія використовується у логопедичному аспекті при корекції вимови слів при

заїканні, діслалії та інших мовленневих патологіях (О.І.Попов, З. Матейова). У фізіологічному аспекті вплив вокалотерапії розкривається в роботах, присвячених профілактики роботи органів серцево-судинної, дихальної, нервової та інших функціональних систем організму (С.В.Шушарджан, В.П.Морозов, Є.В.Макаров).

Психолого-педагогічний аспект використання вокалотерапії відображається в питаннях виховання музичних здібностей, розвитку творчого потенціалу, духовного збагачення (І.В.Волженцева, Д.Є.Огородний).

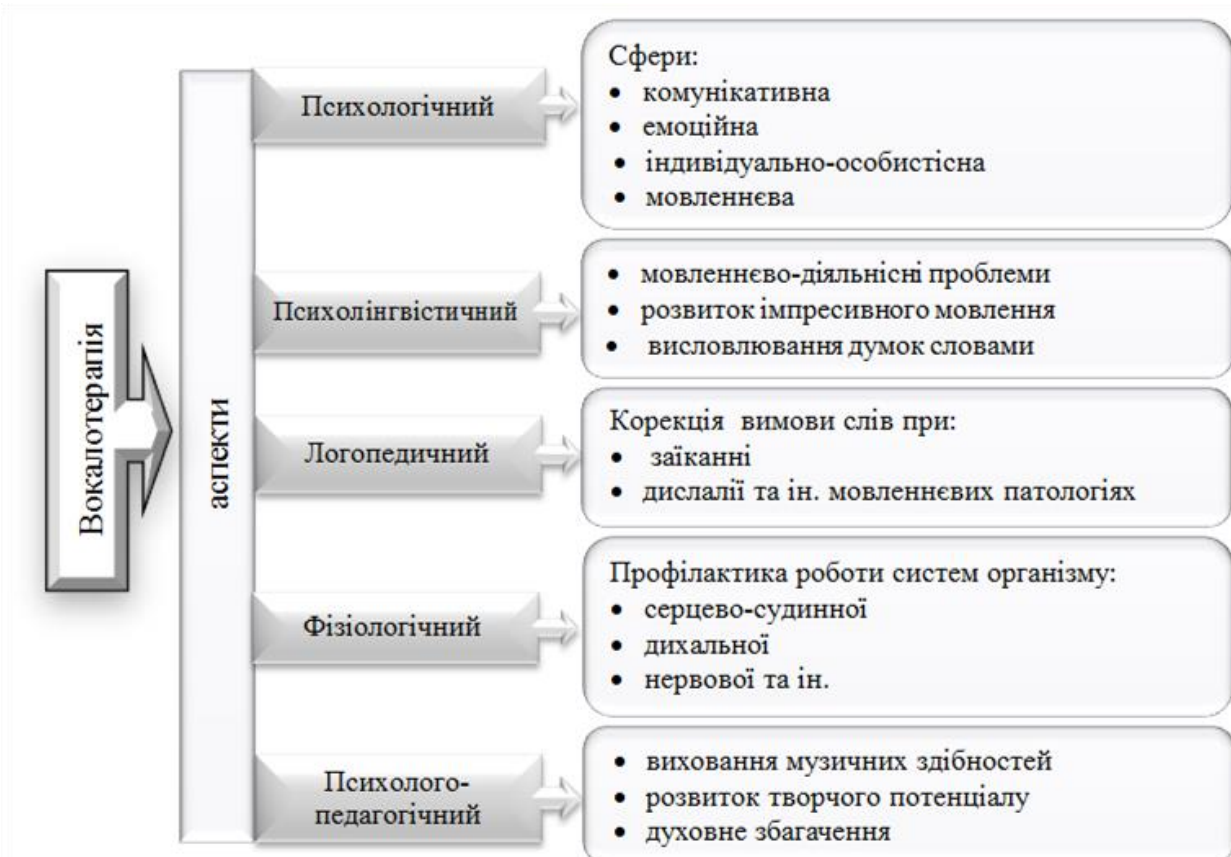

Рис. 1. Загальна комплексна структура використання вокалотерапії в життєдіяльності людини

Результати. Різноманітний досвід вчених з різних галузей науки застосування вокалотерапії дав нам цілісне уявлення щодо її широких, багатогранних можливостей. На підставі аналізу цього досвіду, нами була розроблена **методика**, що включає схему та програму впливу вокалотерапії на просодію мовлення дітей дошкільного віку з урахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей, а також технологія її реалізації.

Послідовно охарактеризуємо й обґрунтуємо створення методики вокалотерапії і уточнено понятійний апарат. В широкому сенсі **методика** – це вчення про методи навчання. В нашому дослідженні методику ми представляємо у вузькому сенсі як сукупність правил, вимог і рекомендацій, чіткий опис ланок механізму, конкретних блок-схем, доведення алгоритму до практичної діяльності для високої дієвості

розвитку просодичного компоненту мовлення засобами вокалотерапії (Volzhentseva, 2013, p. 355).

Отже, всебічний розвиток просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії базується на комплексному інтегрованому використанні двох аспектів – психолінгвістичного та психологічного (див. рис. 1).

Загальнотеоретичною основою авторської методики розвитку просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії явились: специфіка вікового розвитку дітей (Л.І.Божович, Л.С. Виготський, М.І.Лісіна, Д.Б.Ельконін та ін.); положення теорії мовленевої діяльності (В.А.Артемов, А.А.Залевська, І.О.Зимня, М.І.Жинкін, Л.О. Калмикова, О.Р.Лурія, О.О.Леонтьєв); концептуальні ідеї щодо засобів виразності в мовленні (О.П. Амацьєва, В.А.Артемов, С.В. Боднар, Б.М.Головін, Г.І.Дідук, К.Е.Ізрд, Г.В.Колшанський, Л.М. Кулибчук, О.О. Потєбня,

О.О.Реформатський, С.Л. Рубінштейн, Ю.А. Руденко, О.А.Чебикін, Л.В. Щерба, П.М.Якобсон та ін.), теоретичні положення щодо особливостей впливу просодичної сторони мовлення (В.М. Бехтерев, В.А. Гіляровський, М.І.Жинкін, Є.В. Конрова, А.С. Фальдберг, Є.В. Чайнова), психофізіологія співу (В.П. Морозов, С. В. Шушарджан та ін.).

Так, *психолінгвістичний аспект* в нашому дослідженні заснований на попередній аргументації тісного взаємозв'язку мовлення та музики. Засоби музичної виразності (ритм, темп, інтонація, тембр, сильна/відносно сильна доля, модуляція, опорне дихання) перекликаються зі складовими просодичного компоненту мовлення (ритм, темп, інтонація, логічний наголос, модуляція, мовленнєве дихання), що обумовлює їх взаємодію, взаємовідношення і, головне, взаємовплив.

В основу аналізу експериментального дослідження з метою використання отриманих даних взаємозв'язку просодичного компоненту мовлення з індивідуально-психологічними особливостями покладено підхід

структурного психоаналізу французького філософа, психолога Жака-Марі-Еміля Лакана, теорія і практика якого засновані на використанні ідей, черпаних з структурної антропології К.Леви-Строса, археології знання М.Фуко, класичного психоаналізу З. Фрейда, тобто глибинної психології, однією з вершинних і найвпливовіших психодинамічних теорій (Kalina, 2010). Суть його теорії полягає в провідній ролі мови як феномену культури в розшифруванні та розумінні несвідомих процесів. Центральною тезою лаканівського підходу є твердження: «несвідоме структуроване, як мова» (Shepelieva, n.d.)

Отже, на основі теоретичних даних в контексті *психологічного аспекту* (див. рис. 1), з урахуванням структурного психоаналізу, виявлено взаємовплив між просодичним компонентом мовлення та індивідуально-психологічними особливостями дітей, тобто через вплив вокалотерапії на тривожність, самооцінку, комунікативність та властивості темпераменту, опосередковано можна впливати і на просодичний компонент мовлення (рис. 2.)

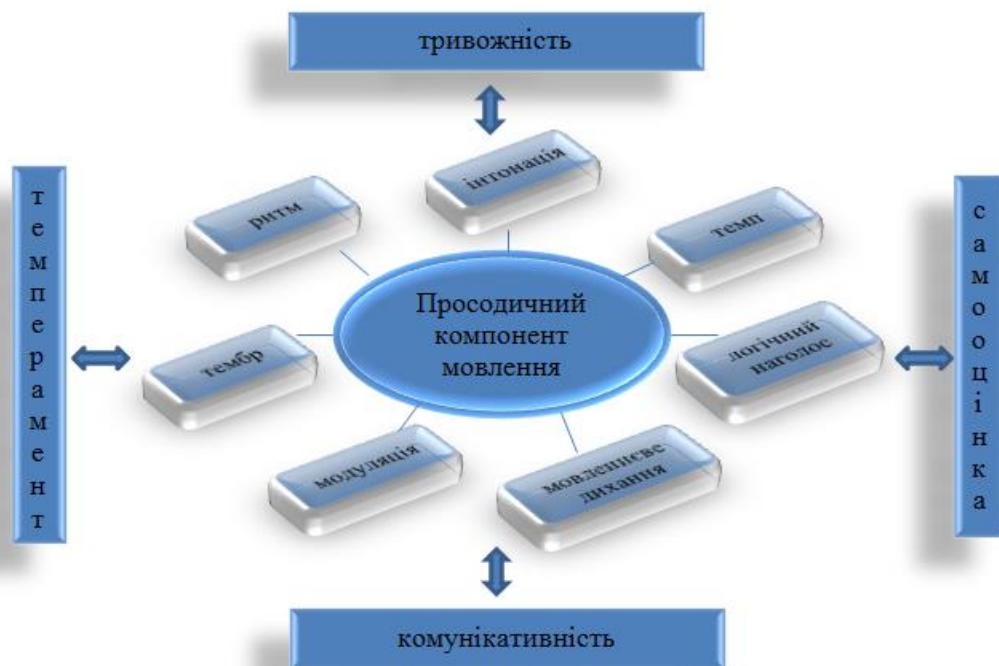

Рис. 2. Взаємозв'язок просодичного компоненту мовлення з індивідуально-психологічними особливостями

Як відомо, вокал є ефективним засобом самовираження (Yegemina, 2009, p.104). Саме, через просодіку дитина репрезентує свою персону, свої індивідуальні особливості. Але ж метою нашого дослідження є розвиток просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії, тому зупинимось детальніше на кожній складовій даної методики.

Схема розвитку просодичного компоненту мовлення засобами вокалотерапії складається з трьох блоків: двох діагностичних (до та після проведення вокалотерапії) і одного розвивального, що зумовлює зміну складових

просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку (див. рис. 3).

Завданням першого блоку (діагностичного) є отримання інформації, необхідної для цілеспрямованого підбору засобів розвитку. Цей етап включає в себе вивчення просодичного компоненту мовлення, індивідуально-психологічних особливостей особистості. Завданням другого блоку (розвивального) є розвиток просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку, враховуючи їх індивідуально-психологічні особливості.

Методика вокалотерапії має специфіку впливу щодо розвитку просодичного компоненту мовлення дітей

дошкільного віку з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей, що проявляються на трьох рівнях: *емоційному* (зниження рівня тривожності), *особистісному* (підвищення самооцінки, покращення саморегуляції проявів властивостей темпераменту), *комунікативному* (поліпшення групової взаємодії).

Завданням третього блоку (діагностичного) є вивчення розвитку просодичного компонента мовлення та покращення індивідуально-психологічних характеристик дітей дошкільного віку (рівень тривожності та комунікативність), які репрезентуються через просодіку, після впливу вокалотерапії на вище поданих рівнях. Самооцінка та властивості темпераменту вимагають більш тривалого часу для змін, тому в повторну діагностику третього блоку не входять.

Обговорення

Наряду зі схемою розвитку просодичного компонента мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії, методика, як було зазначено вище, включає *технологію її реалізації*, тобто комплекс організаційних заходів, операцій і прийомів, спрямованих на досягнення поставленої мети. У нашому дослідженні такими є: зміст програмних комплексів, їх складові частини, специфіка підбору матеріалу до програмних комплексів, особливості організації сеансів вокалотерапії, технічні й гігієнічні вимоги до застосування вокалотерапії, детальний розгляд яких послідовно буде представлено.

При розробці *змісту програмних комплексів* враховувалися: ведучий вид діяльності вікової категорії, зона актуального і найближчого розвитку, різний рівень розвитку просодичного компонента (низький, середній), темпераментальні особливості, ситуативний настрій групи. Тепер послідовно охарактеризуємо особливості організації сеансів вокалотерапії.

1. Нами була обрана і обґрунтована ігрова форма як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. Гра викликає оптимізм, відкритість, психологічний настрій на спілкування, підвищення загального тону.

2. Уміння, якими в даний момент дитина не володіє, тобто вони знаходяться в зоні найближчого розвитку, можуть стати новоутвореннями зони актуального розвитку при спільній діяльності з дорослим, тобто мають розвивальну дію. Так, діти повторюючи за психологом те, що він робив, якісно переструктурує всю діяльність в цілому. Те, що знаходилося для дітей в зоні найближчого розвитку, після виконання цих завдань переміщується в зону актуального розвитку, а складні дії займали місце освоєних у спільній діяльності з дорослим завдань, які від зустрічі до зустрічі зростали в рівні складності (на перших заняттях легкі вправи, на останніх – найскладніші).

3. Те що діти мали різний рівень розвитку (низький та середній) просодичного компонента та індивідуальні відмінності нами вважалося позитивним елементом для початку роботи, що обумовлює групову динаміку. Різний темп освоєння дітьми засобів є оптимальною умовою для роботи в групі, де відмінність вихідних

рівнів учасників створює особливу ситуацію розвитку для усіх дітей (Perre-Klermon, 1991).

4. Підібраний вокальний арсенал враховував індивідуальні прояви властивостей темпераменту дітей. Так, музичні твори впроваджувалися комбіновано (заспокійливі та активізуючі композиції), що узгоджується з уявленнями про особливості фізіологічних законів зіставлень протилежних за своїм характером подразників, коли сила подразника зростає, якщо він діє безпосередньо після або на фоні протилежного йому за характером роздратування.

Максимальна ефективність контрастності зіставляючих музичних творів підвищувала сприйнятливість під час сеансів вокалотерапії, забезпечуючи в той же час кращу «заряжаємость» дітей позитивними емоціями.

Одні твори спрямовані на емоційне заспокоєння, а інші – на відкритість, психологічний настрій на спілкування, підвищення загального тону. Залежно від поставленого завдання (заспокоїти, активізувати, налагодити міжособистісний контакт) при підборі музичного репертуару необхідно враховувати тип темпераменту дитини. Розуміння цього дозволило підібрати музичний матеріал в правильній пропорції, що дає необхідний ефект. Через те, що дітям треба вести себе згідно вимог вокальних завдань, формується здатність до самоконтролю. Дитина вчиться підпорядковувати завданням дослідника свої безпосередні бажання і спонукання. На вокалотерапевтичних заняттях у дітей формується характер, воля, наполегливість, вміння мобілізувати свої сили, зосередити увагу, проявити спритність, кмітливість, розумову активність. Таким чином, комбіноване застосування вокальних вправ, будучи інструментом спрямованої психофізіологічної регуляції, а також виконання групових правил в музичних вправах, має відбиватися на саморегуляції проявів темпераменту дитини.

5. Важливою перевагою поєднаного використання заспокійливих та активізуючих вправ виявилася можливість ситуативного моделювання настрою в групі. Якщо перед початком чергового сеансу вокалотерапії помічаються ознаки емоційного перезбудження у дітей роботу треба починати з заспокійливої вправи. Навпаки, у разі емоційної або фізичної млявості повинна виконуватись активізуюча вправа. Весела мелодія підвищує активність і покращувала настрій дітей. Крім того, використання різних за характером пісень дозволило уникнути монотонності творчого процесу, що, безперечно, підвищило його ефективність і допомогло створити атмосферу відкритої та невимушеної взаємодії.

Перейдемо до розгляду змісту програми розвитку просодичного компонента мовлення засобами вокалотерапії (*вокальний тренінг*). В основу впровадження розвивальної програми впливу вокалотерапії на просодичний компонент мовлення дошкільників покладено когнітивно-біхевіоральний підхід (А. Бандура, У. Бэлл, А. Бек, Дж. Келлі, А. Лазарус, Б.Скиннер, Э. Торндайк, Дж. Уотсон та ін.). Сутність його полягає в тому, що функціонування особистості

обумовлює безперервний зв'язок сфери свідомості, поведінки та оточення.

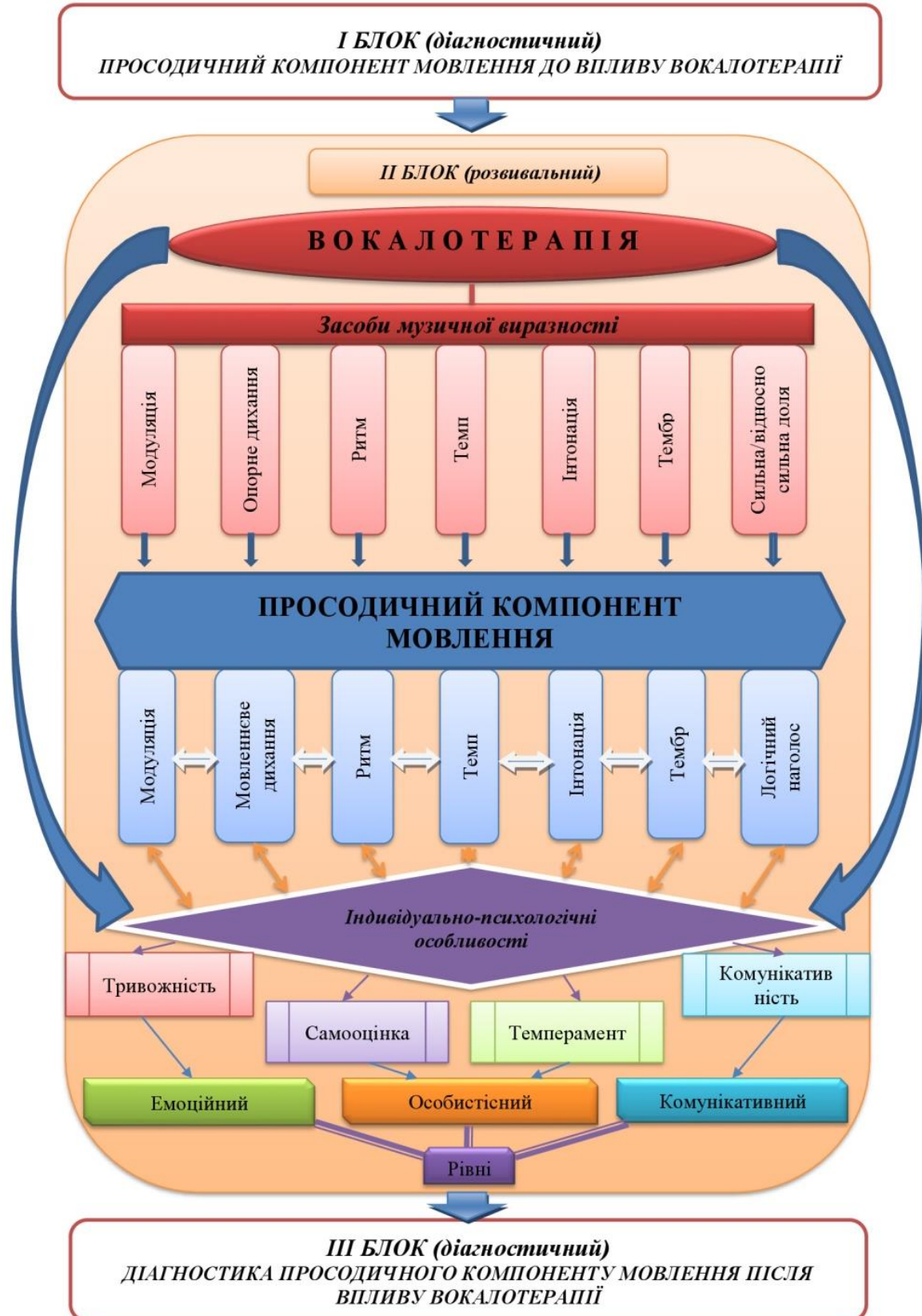

Рис. 3. Схема розвитку просодичного компоненту мовлення засобами вокалотерапії

Отже, особистісні фактори (зокрема афективний, тобто емоції, почуття, переживання дитини), та впливи оточуючого середовища (зокрема засоби виразності вокалотерапії) є співзалежними детермінантами поведінки особистості, прояву її емоційних, чуттєвих переживань (А. Бандура).

Зміст програмних комплексів вокалотерапії складається з малих жанрів фольклору, популярних мультиплікаційних треків з дитячої субкультури, а також авторських вокально-психологічних вправ.

При розробці **програми** враховувалися: специфіка їх впливу; структурні і функціональні якості вокалотерапії, а також **критерії**, які знаходяться у рамках конативного підходу, що забезпечить максимальну ефективність впливу: **мотиваційний** – ставлення дитини до запропонованого завдання, творча активність, прагнення до самовираження; **адаптаційний** – інтенсивність реагування, ритмічність, перемикання; **чуттєвий** – вербальне та невербальне вираження переживань, якість настрою, співчуття іншим.

До того ж ми прихильники розгляду співу як засобу оволодіння власним голосом для побудови цілісного, емоційно насиченого образу самого себе, як нового способу пізнання і взаємодії з навколишньою дійсністю. Через створення вокальних образів відбувається освоєння нової форми опосередкування образів дійсності, що породжує фазичну розгорнуту форму мови. Таким чином, вокальна діяльність виступає в якості емоційно прожитої форми символотворення, що доступна дитині. Вона виступає в ролі творця і дослідника, а не глядача, і ці форми досягнення відкривають перед нею світ людської культури, в якій він може бути активним творцем художніх образів, а найголовніше, творцем свого власного цілісного образу. Цілеспрямоване створення засобів для досягнення іншим того, що ти хотів сказати, в кінцевому підсумку призводить до рефлексії власного розуміння світу і можливості розуміння іншого (Vyimekaeva, 2002).

Самовираження має велике значення для дітей, які в переважній кількості випадків не можуть вербалізувати свої переживання. Через пісню це зробити простіше. Також через самовираження в стосунках з оточуючими з'являється можливість краще зрозуміти самих себе і оцінити власну роль, як окремо, так і як члена групи, що дозволяє зняти психологічний дискомфорт. Отже, коли відбувається репрезентація через вокальне самовираження, ми спостерігаємо появу почуття підтримки та довіри, що дозволяє побороти замкнутість і страхи, які викликають тривожність.

Безпосередній вплив оказує вокалотерапія на психологічному рівні при встановленні трансферу між дослідником та дітьми під час вокальної комунікації, який сприяє зниженню тривожності та придбанню впевненості в собі (підвищення комунікативності, самооцінки). При цьому необхідними якостями для психолога є конгруентність і емпатичне розуміння. Варто приділити особливу увагу створенню на заняттях вокалотерапії атмосфери тепла і доброзичливості, що дозволить очікувати покращення проявів індивідуально-психологічних особливостей у вигляді властивостей темпераменту за рахунок покращення

саморегуляції, а отже реперезентації властивостей темпераменту через просодіку.

На першому занятті перед нами стояла психологічна задача введення дітей в нову для них форму діяльності через ігрову заборону на спілкування в звичній для них мовленнєвій формі. Для цього розповідається дитяча легенда про те як діти попали в чарівний світ, де всі замість слів використовують тільки спів. Для цього вони повинні всі разом проспівати чарівне заклинання:

- «Раз, два, три, чотири, п'ять – ми не будемо розмовлять.

П'ять, чотири, три, два, раз – заспіваймо вищий клас!» (показують всі жест «клас»).

Отже від цього моменту всі спілкуються лише за допомогою імпровізованого співу, коли озвучують свої бажання, думки та інше. Мелодію діти самі створюють, коли звертаються один до одного чи до дослідника. Їм дається декілька хвилин спробувати поспілкуватися за допомогою вокалізованої форми. Дається інструкція: «Хлопці та дівчата, давайте познайомимося. Ви знаєте, що ваші імена дуже співучі? Заспівайте, будь ласка своє ім'я та привітайте мене і всіх інших». Експериментатор представляється, даючи зразок форми подання.

Далі дітям пропонується декілька нескладних вправ (вокалізів), які викликають позитивні емоції через веселу форму виконання. Це дозволяє наладити контакт між дослідником та дітьми, зняти напругу, яка може виникнути у разі виконання нової діяльності.

- Вправа «P-p-p-p»
- Вправа «Br-br-br»
- Вправа «A-o-u-a-i-o-i-u» (техніка «легато»)
- Вправа «I-i-i-i» (виконується на «помішці», техніка «стакато»)

Попередні та наступні всі вправи спрямовані на розслаблення голосових зв'язок, губ, м'якого нуба, а також виконуються на диханні – опорному елементі просодичного компоненту мовлення.

При виконанні вправ на дихання дітям були дані конкретні засоби контролю правильності виконання завдання. Спочатку цим засобом був дорослий: показ форми губ – трубочкою, напору повітря на долоньку дитини і, навпаки, дорослому, відчуття вібрації грудної клітини через дотик до неї і т.п. Також дітям давалася можливість допомагати один одному.

Таким засобом ми ставили метою подолання дискомфорту у дітей і прийняття партнерського контролю. Потім завдання ставала складнішою, коли необхідно було здійснювати концентрацію уваги на власних відчуттях. Слід сказати, що дана логіка засвоєння нових засобів (дія для дорослого, дія для партнера, самоконтроль дії) поширюється на всі типи завдань, і як для кожної окремої дитини, так і для групи дітей має свою динаміку.

За рахунок чіткої дикції на опорному диханні правильно формується вокальна позиція, що дозволяє проспівувати кожне слово більш виразно. Сюди відносимо розспіви:

- «Фокус-покус»
- «Цуцик Чурка»
- «Бик-тупогуб»
- «Від тупоту конит»

Наступні завдання виконуються під час ведення хороводу, який зародився в дитячих іграх, розвагах. Така колективна форма виконання підсилює ефект групової згуртованості та дає вихід енергії веселощів і руху. Складність полягала в тому, що в хороводі не можна було зупинятися і порушувати ритм руху. Збереження групового ритму стало можливим, коли ми придумали перехідну, повторювану після кожної вистави хлопків у ладоні.

Ці вправи спрямовані одразу на вирішення декількох завдань, а саме зниження дитячої тривожності та підвищення самооцінки за рахунок безпечної репрезентації себе через вокальну вправу, де оточуючі діти віддзеркалюють прийняття співу кожної дитини позитивним підтвердженням. Подібне ствердження ґрунтується на розгляді вокалу як засобу оволодіння власним голосом для побудови цілісного, емоційно насиченого образу самого себе, як нового способу пізнання і взаємодії з навколишньою дійсністю. Тобто дитина відчуває підтримку (що знаходить віддзеркалення в підвищенні впевненості в собі), зі сторони однолітків в якості зворотного зв'язку, коли діти всі разом дають вокальну відповідь. Авторська вокально-психологічна вправа «Його звучить, він любить» під час ведіння хороводу у спільній діяльності потребувало від кожної дитини вокально-рухової репрезентації себе через озвучування власного імені та власних смаків. А потім почути, як всі, інші, злагоджено імітують його репрезентацію у вигляді повтору його мовленнєвого висловлювання.

- Вправа «Я співаю, добре співаю»
- Вправа (авторська) «Його звучить, він любить»

Вправа, що виконується слідом, направлені на розвиток тембрального забарвлення. Дітям пропонується озвучувати звуки різних тварин (ведмідь, вовк, кіт, собака, сова, жук, комар, миша), йдучи по колу та імітуючи їх ходу. Дослідник дає команду «Скажіть і покажіть як роблять маленькі ведмедики... А тепер як великі ведмеді і т.п.»

- Вправа «Як говорять маленькі та великі тварини»

Наступним кроком стає більш складне авторське вокально-психологічне завдання, тому, що тепер дітям необхідно буде прислухатися один до одного, проявити уважність та рефлексивність. Дитині пропонується імпровізовано озвучити свій настрій через вокалізований звук. Всі інші повинні відгадати який саме настрій передала дитина через таку інтонацію.

- Вправа «Вгадай настрій»

Далі учасникам вокалотерапії пропонується виконати вправу, що має ціль розвивати емоційну виразність. Діти повинні продемонструвати різні емоції

тварин (наприклад, як лає налякана собака або радісно мурчить котик).

- Вправа «Емоції тварин»

Наступні вправи виконуються під музичний акомпанемент або мінус. Вправа «Зарядка» виконується не тільки вокально, але й рухливо. Дослідник демонструє рухи, які діти повторюють. Слід зазначити, що вокально-рухове моделювання дозволило дітям використовувати різні ритмічні форми, які в мимовільній формі освоєні в мовленні та русі.

- Вправа «Зарядка» («Агов! Лежебоки»)

Слідом йдуть вправи, де виконуються знайомі вокальні твори з найпопулярніших мультфільмів. Це допомагає відчутти щось знайоме, а отже безпечне. Позитивні емоції при виконанні улюблених саундтреків дозволяють ще більше створити атмосферу довіри і безпеки, коли дитина може краще відкритися та прислухатися до оточуючих однолітків.

- Вправа «А хто такі Фіксики» (мультфільм «Фіксики»)

- Вправа «Пісенька про дружбу» («Сонячні зайчики») (мультфільм «Маша та ведмідь»)

Наступна вправа заснована на вокалізованому впровадженні та організації образотворчої діяльності. Вправа передбачає виконання заздалегідь домашнього завдання у виді малюнку себе. Вокально-мовленнєва робота з малюнком себе здійснює завдання розгортання предикативної (опис характерів, властивостей явищ) сторони вокального мовлення, яка дає дітям можливість індивідуального самовираження за допомогою вокалізування.

- «Вокальний малюнок себе»

Отже всі пропоновані вправи були направлені на розвиток просодичного компоненту мовлення, який включає такі засоби виразності як ритм, інтонація, тембр та інші.

Висновки

Таким чином, розкрито методологічні та теоретико-емпіричні аспекти розвитку просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку засобами вокалотерапії, представлено загальна комплексна структура використання вокалотерапії в життєдіяльності людини, взаємозв'язок просодичного компоненту мовлення з індивідуально-психологічними особливостями та схема розвитку просодичного компоненту мовлення. Виявлено сукупність прийомів, що дають можливість розвивати просодичний компонент мовлення дітей вокально-психологічними техніками.

References

- Volzhentseva, I. V. (2013) Genezis polifunksionalnoy regulatsii psicheskikh sostoyaniy lichnosti emotsiogennymi sposobami [Multifunctional regulation genesis of person's mental conditions by emotional genic means]. *Doctor's thesis*. Odessa [In Russian].
- Vyimekaeva, T. V. (2002). Formirovanie ekspressivnykh komponentov rechi v usloviyakh vokalnoy produktivnoy deyatel'nosti [Formation of expressive speech components in terms of vocal productive activities]. *Candidates thesis*. Moscow [in Russian].
- Yeremina, N. I. (2009). Vosstanovitel'naya korrektsiya psikhologicheskogo statusa detey iz sotsialno neblagopoluchnykh semey metodom igrovoy vokaloterapii [Formation of expressive speech components in conditions of vocal productive activity]. *Candidates thesis*. Moskva [In Russian].
- Kalina, N.F. (2010). *Psykhoterapiya: pidruchnyk stud. Vyshiv* [Psychotherapy: textbook university student]. Kiev: «Akademvydav» [In Ukrainian].
- Perre-Klermon, A.N. (1991). *The role of social interactions in the development of children's intelligence*. Moscow: Pedagogika [In Russian].
- Chepelieva, N.V. Strukturnyi psykhoanaliz (Zh. Lakan) [Chepeleva, N.V. Structural psychoanalysis (G. Lacan)]. (n.d.). *refs.co.ua*. Retrieved from http://refs.co.ua/61453-Strukturniy_psihoanaliz_ZH_Lakan.html [In Ukrainian].